

Wprowadzenie

Dynamiczny rozwój polskiej gospodarki po transformacji ustrojowej, jaka zaszła na początku ubiegłego dziesięciolecia, stworzył nowe możliwości podejmowania działalności inwestycyjnej, a także lokowania zgromadzonych oszczędności. Szczególną rolę w tym zakresie odegrał i nadal odgrywa rynek papierów wartościowych, który od zakończenia II Wojny Światowej do 1991 roku właściwie nie istniał. Obecnie, przez rynek kapitałowy, czy szerzej, finansowy, przepływa bezpośrednio lub pośrednio kapitał pochodzący zarówno od drobnych inwestorów, jak i inwestorów instytucjonalnych, co powoduje, że w interesie każdego podmiotu, zainteresowanego powiększeniem swojego lub wykorzystaniem kapitału dostępnego na rynku, jest uzyskanie szerokiej informacji na temat zasad rządzących tym rynkiem. Jednak zdobycie tej wiedzy i jej efektywne wykorzystanie przez indywidualnego inwestora w praktyce zwykle nie jest łatwe. Wynika to z faktu, że problematyka publicznego obrotu papierami wartościowymi jest rozległa, a przy tym ma charakter wielopłaszczyznowy (obejmuje zarówno zagadnienia prawne, jak i ekonomiczne).

Pomimo tego, że stworzono warunki bezpiecznego inwestowania na rynku kapitałowym, inwestowanie nadal obciążone jest sporym ryzykiem, co stanowi jego cechę. Dodatkowo, przystąpienie Polski do Unii Europejskiej, chociaż stworzyło szersze możliwości inwestowania na rynkach Europy Zachodniej, to skorzystanie z nich wymaga wiedzy oraz doświadczenia, jakich przeciętny inwestor nie posiada. Rozwiązaniem tych i innych trudności związanych z aktywnym uczestniczeniem na rynku kapitałowym może być między innymi ulokowanie zgromadzonych środków w funduszach inwestycyjnych, które dysponując dużymi środkami finansowymi mogą dokonywać dywersyfikacji ryzyka w oparciu o decyzje inwestycyjne wykwalifikowanej kadry. Instytucje tego typu, pierwotnie stworzone zostały z myślą o drobnych inwestorach (fundusze powiernicze), jednak wraz z rozwojem publicznego rynku papierów wartościowych okazało się, że mogą one także stanowić atrakcyjną formę inwestycji dla średnich i dużych inwestorów.

Pierwszym aktem prawnym w Polsce, regulującym działalność instytucji wspólnego inwestowania, jakimi są współczesne fundusze inwestycyjne, była ustawa *Prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych*¹. Rozwojowi rynku kapitałowego w Polsce towarzyszyła narastająca popularność inwestowania w fundusze inwestycyjne (wówczas fundusze powiernicze), czego wyrazem był stały wzrost liczby funduszy i towarzystw nimi zarządzających². Powiększające

1 Ustawa z dnia 22 marca 1991 r. prawo o publicznym obrocie papierami wartościowymi i funduszach powierniczych, Dz.U. 94.58.239 z póź. zm.

2 Zob.: *Materiały informacyjne Komisji Papierów Wartościowych i Giełd: Polski rynek kapitałowy i Komisja Papierów Wartościowych i Giełd. 10 – lecie.*, Warszawa 2001 r., s. 37. W 1991 r. istniał jeden fundusz inwestycyjny oraz jedno towarzystwo funduszu inwestycyjnego, w 1997 r. działało 30 funduszy oraz 10 towarzystw, natomiast

10 Wprowadzenie

się rzesze inwestorów, zainteresowanych lokowaniem środków w fundusze inwestycyjne, wpłynęło na przyspieszenie prac nad nowym aktem prawnym, poświęconym wyłącznie i w całości zakładaniu i działalności funduszy inwestycyjnych. Aktem tym była ustawa z 28 sierpnia 1997 roku, o funduszach inwestycyjnych³. Dynamicznie rozwijający się rynek funduszy inwestycyjnych oraz zmiany podstawowych dyrektyw unijnych odnoszących się do ich działalności, wymusiły dalsze zmiany, czego skutkiem była konieczność wydania zupełnie nowej ustawy o funduszach inwestycyjnych⁴.

Przedmiotem zawartych w niniejszej pracy rozważań jest analiza pozycji prawnej uczestnika funduszu inwestycyjnego. Tak ujęty temat pozwala na wielopłaszczyznowe przedstawienie poszczególnych zagadnień związanych także z działalnością funduszu. Jednak główny nurt rozważań dotyczy pozycji prawnej uczestnika funduszu. Dlatego termin „pozycja prawna”, który ma kluczowe znaczenie dla pracy, ujęty został w sposób szeroki i obejmuje sytuację prawną inwestora, który dopiero zamierza przystąpić do funduszu, jak i już uczestnika funduszu. Ponieważ fundusz inwestycyjny, jako podmiot prawa również istnieje i funkcjonuje w określonym czasie, w tak pojętej sytuacji prawnej uczestnika, uwzględniony został także proces zakładania funduszu, jego działalność oraz likwidacja. Celem pracy jest przedstawienie możliwie najszerzej ogółu praw i obowiązków uczestników funduszy inwestycyjnych na każdym etapie istnienia funduszy oraz na każdym etapie inwestowania w tego rodzaju instytucje zaufania publicznego. Dla przejrzystości rozważań w pracy w sposób chronologiczny został przedstawiony proces inwestowania oraz zakładania funduszu.

Praca obejmuje stan prawny na dzień 31 sierpień 2005.

w 2000 r. 85 funduszy i 21 towarzystw.

3 Ustawa z dnia 28 sierpnia 1997 r. o funduszach inwestycyjnych, Dz.U. 97.139.933 z póź. zm.

4 Ustawa z dnia 27 maja 2004 r. o funduszach inwestycyjnych, Dz.U. 04.146.1546 z póź. zm.